

УДК 94(477)(092)"1926/2009":355.089]:930.25
DOI: 10.24919/2312-2595.9/51.254457

Марія БЛОНАР

аспірантка кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (mariablonar@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5586-4231>

Бібліографічний опис статті: Блонар, М. (2022). Нарис життєвого шляху Ірини Сенік (1926–2009): за матеріалами архівно-кримінальної справи. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 9/51, 301–319. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.9/51.254457>.

НАРИС ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ІРИНИ СЕНИК (1926–2009): ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХІВНО-КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

Анотація. *Мета статті* – використовуючи матеріали першої архівно-кримінальної справи розкрити біографію репресованої радянськими силовими органами української націоналістки Ірини Сенік (1940–1960-х рр.). **Методологія дослідження** ґрунтується на загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний, документальної евристики) методах, принципах системності, науковості, історизму, біографічному і просопографічному підходах. **Наукова новизна** полягає у тому, що на основі першої архівно-кримінальної справи цілісно розкрити біографію Ірини Михайлівни Сенік, визначено недосліджені питання та перспективні напрями подальших досліджень. **Висновки.** Отже, у відносно невеликій за обсягом архівно-кримінальній справі Ірини Михайлівни Сенік міститься доволі широка інформація, яка дає змогу розкрити її життєвий шлях у 1940–1960-х рр. Встановлено, що членкинею ОУН (користувалася псевдонімом «Леся») І. Сенік стала у травні 1944 р. та діяла до дня арешту – 11 грудня 1945 р. Доведено, що у 1944–1945 рр. вона

© Марія Блонар, 2022

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

виконувала функції зв'язкової, кур'єрки та розвідниці. Із справи чітко видно, що навіть під тиском вона не видала нікого із підпільників та уникала чітких відповідей на питання слідчого, дотримуючись підготовленої легенди. Водночас отримуємо і значні дані про родину Ірини Сенюк – батька, матір, сестру та брата, які також потрапили під репресії радянської репресивно-каральної системи. Така інформація чітко засвідчує факт застосування принципу колективної відповідальності щодо родин українських націоналістів. Маємо змогу також довідатися про слідчих, які працювали по її справі, виявити непрямі докази застосування до неї моральних та фізичних тортур. Оскільки І. Сенюк ворує була засуджена в 1972 р. у аналізованій нами справі міститься цікавий документ про вилучення її власноручно написаної розписки та використання в іншій справі – В.М. Чорновола.

Ключові слова: Ірина Сенюк; репресії; ОУН; УПА; архівно-кримінальна справа.

Maria BLONAR

Postgraduate Student of the Department of the World History and Special Historical Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (mariablonar@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5586-4231>

To cite this article: Blonar, M. (2022). Narys zhyttievoho shliakhu Iryny Senyk (1926–2009): za materialamy arkhivno-kryminalnoi spravy [Essay on the life of Irina Senyk (1926–2009): based on the materials of the archival and criminal case]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 9/51, 301–319. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.9/51.254457> [in Ukrainian].

ESSAY ON THE LIFE OF IRINA SENYK (1926–2009): BASED ON THE MATERIALS OF THE ARCHIVAL AND CRIMINAL CASE

Summary. *The purpose of the article is to use the materials of the first archival-criminal case to reveal the biography of the Ukrainian*

nationalist Iryna Senyk, repressed by the Soviet security forces (1940–1960s). The research methodology is based on general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic, documentary heuristics) methods, principles of systematicity, scientificity, historicism, biographical and prosopographical approaches. The scientific novelty lies in the fact that on the basis of the first archival-criminal case the biography of Iryna Mykhailivna Senyk is fully revealed, unexplored issues and perspective directions of further research are identified. Conclusions. Thus, the relatively small archival and criminal case of Iryna Mykhailivna Senyk contains quite extensive information that allows us to reveal her life path in the 1940s and 1960s. It has been established that I. Senyk became a member of the OUN (she used the pseudonym "Lesya") in May 1944 and acted until her arrest on December 11, 1945. It has been proved that in 1944–1945 she served as a liaison officer, yerks and scouts. It is clear from the case that even under pressure she did not betray any of the underground and avoided clear answers to the investigator's questions, following the prepared legend. At the same time, we receive significant information about the family of Iryna Senyk – father, mother, sister and brother, who also came under repression by the Soviet repressive and punitive system. Such information clearly shows the application of the principle of collective responsibility to the families of Ukrainian nationalists. We also have the opportunity to learn about the investigators who worked on her case, to find indirect evidence of the use of moral and physical torture against her. Since I. Senyk was convicted for the second time in 1972, the case we are analyzing contains an interesting document on the seizure of her handwritten receipt and its use in another case – V.M. Chornovil.

Key words: *Iryna Senyk; repressions; OUN; UPA; archival-criminal case.*

Постановка проблеми. Повернення із забуття імен учасників українського визвольного руху на сьогоднішній день вважаємо першочерговим завданням. Суттєво воно спрощується відкриттям доступу до архівних установ, фондів та справ, на яких донедавна стояв гриф «совершенно секретно». Однією із малодосліджених постатей є Ірина Михайлівна Сенік, яка впродовж усього життя боролася за Українську самостійну соборну державу.

Аналіз останніх досліджень. Уперше про відому учасницю Руху Опору згадується в узагальнювальному дослідженні, присвяченому виникненню і функціонуванню антирадянського про-

тестного руху 1960–1980-х рр., підготовленому Георгієм Касьяновим (Касьянов, 1995). Короткий біографічний нарис підготувала Ірина Рапп (Рапп, 2006). Науково-популярний нарис про Ірину Сенік опублікувала Леся Храплива-Щур (Храплива-Щур, 2010). Невеликий нарис написали і до 90-річчя від дня народження І. Сенік (Рожнятовська, 2015). Інформація про неї міститься й у документальному виданні, яке побачило світ у діаспорі (Зінкевич, 1983). Проте в історіографії відсутнє ґрунтовне узагальнювальне дослідження, присвячене її життєвому шляху та боротьбі. Частково заповнити цю прогалину покликана пропонована публікація.

Мета дослідження – використовуючи матеріали першої архівно-кримінальної справи, розкрити біографію репресованої радянськими силовими органами української націоналістки Ірини Сенік (1940–1960-х рр.).

Виклад основного матеріалу. Архівно-кримінальна справа складена аналогічно до тисяч інших. Розпочинається (після змісту) вона постановою 30 грудня 1945 р. про прийняття справи за обвинуваченням Ірини Михайлівни Сенік (по ст. ст. 54-1 «а» і 54-11 кримінального кодексу УРСР) до провадження (підготовлена старшим слідчим слідчого відділу УНКДБ Львівської області лейтенантом М. Федоровим, погоджена начальником 2 відділення слідчого відділу УНКДБ Львівської області та затверджена начальником слідчого відділу УНКДБ Львівської області підполковником Терентьєвим). У цій постанові слідчий УНКДБ Львівської області зазначає, що у відділ надійшли матеріали за звинуваченням І.М. Сенік, по яких необхідно було провести низку слідчих заходів, а тому він, керуючись статтею 108 кримінально-процесуального кодексу УРСР, постановив прийняти у провадження слідчу справу № 3012 (тоді вона мала такий номер, у подальші роки справа декілька разів його змінювала) та приступити до подальшого розслідування (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 1).

Наступний документ – постанова на арешт складена 11 грудня 1945 р. старшим оперуповноваженим 1 відділення відділу 2 «А» УНКДБ Львівської області лейтенантом Громико, затверджена заступником начальника УНКДБ Львівської області, санкціонована заступником військового прокурора Львівського військового округу. Обґрунтовував слідчий свої дії тим, що в УНКДБ надійшли матеріали про діяльність І.М. Сенік, уродженки м. Львів, студентки

І курсу Львівського університету імені Івана Франка (проживала у с. Збоївська Червоноградського району), які показують, що І. Сенік є членкинею ОУН із травня 1944 р., куди її завербувала «Марійка» під псевдом «Леся», відтак її передали на зв'язок референту СБ «Вуйку», за завданням якого вона виконувала розвідувальну роботу з виявлення членів АК. Така інформація підтверджувалася показами заарештованої Михайлини Зенько. Погодили також начальник відділу 2 «А» УНКДБ Львівської області, начальник слідчого відділу УНКДБ Львівської області (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 2–2зв.). Того ж дня, 11 грудня, була підписана та погоджена постанова про обрання міри запобіжного заходу – тримання під вартою (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 3). Ордер за № 435 від 11 грудня підписав старший оперуповноважений 1 відділення 2 «А» відділу лейтенант Громико (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 4).

Обов'язковими елементом у кожній АКС є анкета заарештованої. У анкеті Ірини Михайлівни Сенік (складеній старшим слідчим слідчого відділу УНКДБ Львівської області лейтенантом Федоровим) зазначалося, що вона народилася 1926 р. у м. Львів (проживала на вул. Жолкевського, 260). Навчалася на першому курсі Львівського університету. У 1941–1944 рр. навчалася у торговельній школі. Батько Михайло Андрійович Сенік (1887 р.н., с. Груда Львівської обл.), займав посаду завідувача маслосоюзу у с. Збоївська Червоноградського району Львівської області. Мати – Франциска Іванівна Сенік (1893 р.н., с. Збоївська Червоноградського району Львівської області). Сестра Леоніда (1924 р.н., с. Збоївська Червоноградського району Львівської області) була заарештована НКГБ у вересні 1945 р., брат Роман (1931 р.н., с. Збоївська Червоноградського району Львівської області), учень 7 класу. На момент арешту Ірина Михайлівна була не одружена, дітей не мала (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 5–6). Відтак ще один важливий документ – опис майна. У цій справі старший оперуповноважений 1 відділення 2 «А» відділу лейтенант Громико склав довідку, що при арешті опис майна не здійснювався оскільки під час особистого обшуку коштів та інших цінностей не виявили (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 7).

Перший допит Ірини Михайлівни Сенік відбувся 11 грудня 1945 р. (розпочався 00:45 год. і закінчився 05:30 год.). Його про-

водив уже згадуваний вище старший оперуповноважений 1 відділення 2 «А» відділу лейтенант Громико. Варто звернути увагу, що він тривав 3 години 45 хв., а слідчий написав лише 5,5 сторінки!!! Це може бути непрямим свідченням застосування до заарештованої фізичного та морального тиску.

На перше запитання про час входження до складу ОУН і практичну діяльність в ОУН спочатку давала негативну відповідь. Однак після другого запитання все ж зізналася (очевидно, після морального і фізичного впливу), що входила до складу ОУН з травня 1944 р. У процесі допиту з'ясувалося, що до складу ОУН її завербувала студентка Львівського медичного інституту на псевдо «Марійка» та дала завдання ходити містом купувати газети і в обумовлений час та місці їй передавати. Відзначає, що завдання «Марійки» виконувала «чесно і добровільно». Переважно ці зустрічі відбувалися у Личаківському парку або біля трамвайної зупинки (біля гастроному), де віддавала закуплені газети і отримувала нові вказівки. Закуповувалися передовсім усі «свіжі» газети в максимальній кількості («скільки тільки могла»), найчастіше – центральні («Известия», «Правда» та інші). Гроші для цього Ірина Михайлівна отримувала від «Марійки». Газети, передані «Марійці», передавалися у села бандерівцям (у першому протоколі не конкретизувала) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 8зв.). На цьому протоколі слідчий просив детально розказати про обставини вступу в ОУН. Відтак І. Сенік зізналася, що на початку травня в 1944 р. в торговельну школу, розташовану на вул. Куркова 14, де вона навчалася, прийшла незнайома дівчина викликала її на вулицю і запропонувала допомагати працювати на користь «Самостійної України», а також вербувати патріотично налаштованих осіб та залучати їх до націоналістичної діяльності. З першої спроби не хотіла зізнаватися і про власне організаційне псевдо, однак після повторного питання назвала його – «Леся». Слідчий вимагав назвати справжнє прізвище «Марійки. Однак І. Сенік сказала, що не знає його, як і не знає місця її теперішнього перебування, оскільки вона залишила навчання та виїхала із Львова через підозру із боку силових органів (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 9). Крім того, І. Сенік говорила, що зустрічалася із двома есбістами, однак лише одного назвала за псевдом – «Вуйко» (який нібито працював на цементному

заводі або у млині), іншого не знала, лише припускала, що він навчався у Політехнічному інституті. Познайомила І. Сенік із «Вуйком» підпільниця «Марійка» наприкінці червня / на початку липня 1944 р. Відтак він заявив, що вона буде виконувати усі його завдання: вести зовнішній нагляд за поляками, яких підозрювали у приналежності до АК, встановлювати їхні зв'язки та місця проживання (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 9зв.). Стверджувала, що за весь час жодного разу не змогла встановити місце проживання жодного поляка, оскільки губила їх на вулицях. При цьому наголошує, що із цими есбістами працювала лише місяць, через неявку на зв'язок одного з них в обумовлені час та місці (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 10).

Досить швидко, уже 2 січня 1945 р. старший слідчий слідчого відділу УНКДБ Львівської області лейтенант Федоров виніс постанову про пред'явлення обвинувачення (затвердив її начальник слідчого відділу УНКДБ Львівської області підполковник Терент'єв, заступник начальника II відділення УНКДБ Львівської області капітан Галушко) у тому, що «будучи членом ОУН і повністю розділяючи програму збройної боротьби із радянською владою за створення так званої «Самостійної України». Будучи членом ОУН працювала розвідницею СБ і кур'єром керівного складу ОУН-УПА» (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 11).

У другому протоколі допиту від 2 січня 1946 р. (розпочатий о 23.00, закінчений о 1.00), який проводив старший слідчий слідчого відділу УНКДБ лейтенант М. Федоров, вона зізналася у пред'явленому звинуваченні за ст. ст. 54-1 «а», 54-11 кримінального кодексу УРСР. Зокрема, у тому, що дійсно у травні 1944 р. за пропозицією референта пропаганди Львівського міського проводу ОУН «Марійки» (тут називає саме таку посаду) добровільно вступила до ОУН, у якій перебувала до арешту у грудні 1945 р. Будучи членкинею ОУН, дотримувалася суворої конспірації, послуговуючись для цього псевдо «Леся», проходила підготовку по «ідейно-націоналістичному» вихованню, для чого отримувала від «Марійки» різноманітну літературу. У червні 1944 р. склала присягу на вірність ОУН. На зв'язку із «Марійкою» перебувала до грудня 1945 р., за її вказівками купувала радянські газети і різноманітні канцтовари та відвозила у Львівський крайовий провід ОУН «Аркадію» (силовики ідентифікували його як Романа

Шухевича). Окрім того, із червня 1945 р. була розвідницею СБ, перебувала на зв'язку у референта СБ районного проводу ОУН «Вуйка», І. Сенік займалася виявленням місць проживання нелегальної польської організації АК та осіб, лояльно налаштованих до радянської влади. Із «Марійкою» зв'язок підтримувався до жовтня 1945 р., відтак вона виїхала із Львова через загрозу арешту (зв'язок втрапився) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 12–12зв.).

12 листопада 1968 р. слідчий слідчого відділення УКДБ по Івано-Франківській області старший лейтенант Семенюк допитав Ірину Сенік як свідка (після її заяви на реабілітацію). При цьому вона повторювала, що у травні 1944 р., навчаючись на другому курсі Львівської торговельної школи, до неї прийшла незнайома дівчина, яка назвалася «Марійкою», покликала на розмову в коридор і розповіла, що навчається у Львівському медінституті та є членом ОУН. Водночас запропонувала І. Сенік вступити в ОУН, щоб боротися із німецькими окупантами. Однак вона цього дня не дала згоди на вступ, а захотіла декілька днів подумати. Через кілька днів «Марійка» вдруге прийшла до школи, покликала на розмову та знову запропонувала вступити в ОУН і цього разу отримала позитивну відповідь. При цьому І. Сенік отримала для конспірації псевдонім «Леся». Упродовж травня – липня 1944 р. зв'язок підтримувався тільки із «Марійкою». Зустрічі часто відбувалися у Львові на вулицях Академічній, Личаківській, у Стрийському парку. Під час цих зустрічей «Марійка» приносила із собою націоналістичну літературу, яку вони разом із І. Сенік вивчали (наприклад, «Десять заповідей українського націоналіста», «Обов'язки націоналіста», «Історія України»). Наголошує, що ніяких практичних доручень від «Марійки» не отримувала та не виконувала. У липні 1944 р. «Марійка» сконтактувала І. Сенік із членом ОУН «Вуйком» та сказала, що відтепер вона буде йому підпорядковуватися та виконувати його доручення. Під час першої зустрічі «Вуйко» ніяких завдань і доручень не давав, з ним лишень була обумовлена наступна зустріч (час і місце). Вона відбулася приблизно через півтора-два тижні після першої. На другу зустріч із «Вуйком» прийшов ще один націоналіст – студент Політехнічного інституту, і саме його доручення необхідно було виконувати. Зокрема, перше, що він доручив, – виявляти адреси проживання членів АК і пові-

домляти йому. Цих осіб він мав показати на наступній зустрічі, про яку одразу домовилися. Вона відбулася біля оперного театру, де він вказав на двох молодих осіб (членів АК) і сказав відстежити місця їхнього проживання. Однак І. Сенік, йдучи за ними містом, в одній із вулиць загубила їх. При цьому І. Сенік наголошує, що за особами, які лояльно були налаштовані до радянської влади, завдання стежити у неї не було. Зв'язок із цим студентом був до вересня 1944 р., а коли він двічі не вийшов на зустріч, контакт втрапився. Говорить, що і «Вуйка більше також не бачила. Однак продовжувала зустрічатися із «Марійкою», в ОУН нічого не робила. Приблизно у вересні 1945 р. «Марійка» призначила зв'язковою ОУН між нею та провідником ОУН «Аркадієм» (силовики ідентифікували його як Романа Шухевича). У вересні 1945 р. відбулася перша зустріч із ним недалеко від м. Ходорів. Відтак І. Сенік уже в подальшому самостійно виходила до нього на зв'язок. До жовтня 1945 р. з «Аркадієм» відбулося три такі зустрічі. «Аркадію» вона возила мило, зубну пасту, які отримувала від «Марійки». З ним зустрічалася лише у с. Бориничі Жидачівського району. Зустрічі відбувалися на одинці. У жовтні 1945 р. контакт із ним було втрачено (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 51зв.–52).

У протоколі допиту від 7 лютого 1946 р. (проводив старший слідчий слідчого відділу УНКДБ лейтенант Федоров) слідчий намагався отримати інформацію про зв'язок із нею Стефанії Михайлусь та ОУН, спільну націоналістичну роботу. Однак отримав чітку і ствердну відповідь: «Я нічого не приховую, але заявляю слідству, зі всією відповідальністю, про те, що із Михайлусь Стефанією будь-якого зв'язку по роботі в ОУН я не мала. Однак Михайлусь я знаю ще з дитинства по спільному навчанні в школі, але в останній час її не зустрічала із осені 1944 р.» (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 13).

Відзначимо й інші додаткові документи, які можуть бути присутні у архівно-кримінальних справах, справа Ірини Сенік не виняток. Так, як доказова база у ній містяться два витяги. Перший – витяг із протоколу допиту обвинуваченої Михайлини Михайлівни Зенько (від 3 грудня 1945 р.) у якому вона називає Ірину Сенік-«Лесю» розвідницею СБ в окружному чи обласному проводі ОУН. Допитував по цьому питанні слідчий слідчого відділу УНКДБ Львівської області Степанов, достовірність витягу

підтвердив старший слідчий слідчого відділу УНКДБ Львівської області лейтенант Федоров) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 15). У другому – витяг із протоколу допиту обвинуваченої Катерини Іванівни Шпот (від 10 грудня 1945 р.) також називалася Ірина Сенік-«Леся» як кур'єр крайового проводу ОУН і розвідниця СБ. Говорить, що І. Сенік часто їздила у Крайовий провід ОУН до «Аркадія» восени 1944 р., про що їй було відомо із неодноразових розмов зі Стефанією Михайлусь. Також відзначає, що І. Сенік мала зв'язок зі керівниками націоналістичними провідниками. Допитував старший слідчий слідчого відділу УНКДБ Львівської області лейтенант М. Федоров (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 16).

Наступним документом у справі є протокол про закінчення слідства, підготовлений у лютому 1946 р. старшим слідчим слідчого відділу УНКДБ Львівської області лейтенантом М. Федоровим (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 18). У справі також міститься медична довідка (від 14 лютого 1946 р.), видана Ірині Михайлівні Сенік про те, що вона здорова та придатна до фізичної праці (підписала лікарка внутрішньої тюрми УНКДБ Львівської області Патрина) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 19).

Обвинувачений висновок за звинуваченням Сенік Ірини Михайлівни по ст. ст. 54-1 «а», 54-11 кримінального кодексу УРСР був складений 15 лютого 1946 р. старшим слідчим слідчого відділу УНКДБ Львівської області лейтенантом М. Федоровим (погодженим заступником начальника 2 відділення слідчого відділу УНКДБ старшим лейтенантом Солопом, начальником слідчого відділу УНКДБ Львівської області підполковником Терентьевим, затвердженим 16 лютого 1946 р. заступником начальника УНКДБ Львівської області Вороніним) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 19–20).

Окремим документом на судове засідання викликалися обвинувачена Ірина Михайлівна Сенік (утримувалася у внутрішній тюрмі УНКДБ Львівської області м. Львів) та свідки К.І. Шпот і М.М. Зенько (утримувалися у внутрішній тюрмі УНКДБ Львівської області м. Львів) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 21).

25 лютого 1946 р. воєнний прокурор військ НКВС Львівської області полковник юстиції Благосмыслов надіслав голові воєнного трибуналу військ НКВС Львівської області закінчену

слідчу справу за звинуваченням І.М. Сенік у злочині, передбаченому ст. ст. 54-1 «а» і 54-11 кримінального кодексу УРСР для розгляду. Справу мав доповідати помічник воєнного прокурора Львівського військового округу капітан юстиції Бондаренко (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 21).

28 лютого 1946 р. складено протокол підготовчого засідання. Уже саме судові засідання Воєнного Трибуналу військ НКВС Львівської області відбулося 2 березня 1946 р. у закритому режимі. Того ж дня Воєнний Трибунал виніс вирок – позбавлення волі у виправно-трудовах таборах терміном на 10 років із подальшим пораженням (по п.п. а, б, в, ст. 29 кримінального кодексу УРСР) у правах на 5 років і конфіскацією усього майна, яке їй належало (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 25–28).

Більшість справ у середині 1950-х рр. переглядалися. Не була винятком і справа І. Сенік. Так, 20 червня 1955 р. у підготовленому заключенні старшим слідчим Управління КДБ при Раді Міністрів СРСР на Львівській залізничній дорозі, капітаном Куленком, який розглянув матеріали архівно-слідчої справи, судової справи № 1915 (тоді змінила номер) на засуджену І.М. Сенік зазначалося, що Воєнний Трибунал правильно оцінив докази про приналежність засудженої до ОУН і визначив їй міру покарання відповідну важкості здійсненого нею злочину, тому не бачив основи для зміни вироку. Вирок ВТ військ НКВС Львівської області від 2 березня 1946 р. щодо І. Сенік постановив залишити без змін (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 32–33). У цей час І. Сенік покарання відбувала у Китайському ВТТ МВС СРСР (м. Ангарськ Іркутської області) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 33).

Львівська обласна комісія (виписка із протоколу № 50) по перегляду кримінальних справ на осіб, засуджених за контрреволюційні злочини, підготувала постанову про відсутність основ для опротестування вироку суду (підписав начальник секретаріату Львівської обласної комісії полковник Вихнич) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 34).

30 вересня 1968 р. помічник прокурора Львівської області по нагляду за слідством в органах державної безпеки радник юстиції А. Васільєв, розглянув архівно-кримінальну справу за звинуваченням І.М. Сенік (по ст. ст. 54-1 «а» і 54-11 кримінального кодексу УРСР у зв'язку із її скаргою) виніс постанову про

призначення додаткового розслідування (затвердив заступник прокурора Львівської області старший радник юстиції Е. Старіков) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 35).

Підставою стало прохання про реабілітацію від 26 липня 1968 р. І.М. Сенік (у той час проживала у м. Івано-Франківськ, на вул. Жовтнева, 26/1), у якій вона заперечувала свою належність до ОУН, стверджувала, що її визнання провини було вимушеним, у результаті застосування до неї незаконних методів слідства, що вона під час слідства лежала у стаціонарній лікарні від побоїв, через, які, відтак стала інвалідом (прикріпила до скарги декілька виписок із медичних документів) та просила її реабілітувати як незаконно засуджену (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 37, 40–41). Так, вона писала: «...що я в нічому невинна людина, вина мені нічим не доведена, в справі немає навіть одного протоколу слідчих органів, де був би мій підпис про мою винувність. На суді Воєнного Трибуналу проти мене не було ні одного свідка, який підтвердив би мою винувність. ... незважаючи на те, що я нівчому не виновата була, вина мені не доведена, Воєнний Трибунал засудив мене на 10 років позбавлення волі. Така незаконність в тих часах мала місце в Воєнних Трибуналах. Слід зазначити, що слідчі органи НКВД в часі мого арешту поводитися зі мною в нелюдський спосіб, збивали мене молоду дівчину так важко, що пошкодили мені хребет, після чого в лікарні робили мені операцію і я осталася на все життя калікою. По неповному вилікуванні робила в місцях ув'язнення на важких роботах, внаслідок того молода людина осталася непригодна до праці, інвалідом I групи» (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 37–37зв.). У доповненні до попереднього прохання про реабілітацію від 22 серпня 1968 р. писала: Львівському обласному прокурору: «... Насильством-побиттям мене слідчі органи вимушували від мене признання до вини, якої я не скоїла. Побили мене дуже тяжко, поламали мені хребет-позвоночник, після чого я осталася калікою на ціле своє життя» (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 40).

Відтак на підставі ст. 399 кримінально-процесуального кодексу УРСР постановили – призначити по справі І.М. Сенік додаткове розслідування, яке було доручено слідчому відділу УКДБ при Раді Міністрів УРСР по Львівській області (тобто самі себе перевіряли!!!). При досліджуванні планували передопитати

І. Сенік із врахуванням показів на слідстві, у суді, за аргументами скарги; перевірити законність методів слідства по її справі та чи лікувалася вона у внутрішній тюрмі під час слідства, після його закінчення чи після суду у пересильній тюрмі. Також необхідно було встановити долю підпільників «Аркадія», «Марійки», «Вуйка», «Миклушку» (ідентифікували як Григорія Пришляка), М. Зенько, К. Шпот, С. Михайлусь і за можливості допитати їх. При цьому на основі добутих від них матеріалів необхідно було «скласти оглядові довідки про злочинну діяльність Сенік». Тобто помічник прокурора Львівської області завчасно задавав установку, що потрібно було не розібратися в об'єктивності звинувачення, а довести «злочинну діяльність» (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 35).

Відтак 7 жовтня 1968 р. слідчий слідчого відділу старший лейтенант Боєчко видав постанову про прийняття кримінальної справи І.М. Сенік у своє провадження. 12 листопада 1968 р. слідчий слідчого відділення УКДБ по Івано-Франківській області старший лейтенант Семенюк допитав Ірину Сенік як свідка. На той момент вона працювала медсестрою Івано-Франківського обласного тубдиспансеру (паспорт ХУ-ЦБ № 597999, виданий 25 листопада 1963 р.) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 51). На цьому допиті більшість свідчень підтвердила, лише заперечувала окремі факти, записані у протоколах допитів 1945 р. і 1946 р. Так, не підтверджувала, що за завданням «Марійки» у м. Львів скуповувала різноманітні радянські газети, які передавала у підпілля, а також, що за завданням референта СБ районного провуду ОУН «Вуйка» встановлювала адреси лояльно налаштованих осіб до радянської влади і передавала їх йому. Заперечувала і те, що возила «Аркадію» газети, оунівську кореспонденцію, канцелярське приладдя. Стверджувала, що цього на слідстві не говорила, а все це дописав слідчий (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 52).

У тому ж протоколі вона говорила, що слідство по її справі проводив слідчий М. Федоров, який на допитах її сильно бив руками та дерев'яною палицею «по голові і по всьому тілі, де попало. ... Один раз мене під час допиту сильно побили двоє невідомих мені працівників НКДБ, коли мене допитували на вул. Пелчинській. ... Після цих побоїв я важко захворіла на туберкульоз крижи, лежала в тюремній лікарні. Я була така хвора,

що навіть суд розглядав мою справу в тюрмі» (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 52).

Важливо наголосити і на мотиві подання клопотання про реабілітацію, який вона озвучує на допиті: «Прохання про реабілітацію я подала в зв'язку з тим, що я хворію, маю стару мати, вважаю, що вона і брат ні в чому не винні, а через мене вони не можуть повернутися у Львів. Якщо мене реабілітують, то і вони будуть реабілітовані і ми всі разом зможемо жити у Львові та своїй батьківщині. Мій батько Сенник Михайло Андрійович був висланий на спецпоселення і помер там ... Моя мати Сенник Франциска Іванівна проживає разом з моїм братом Сенник Романом Михайловичем в Кемеровській області, в м. Анжеро-Судженську, вул. Миру, 12, кв. 10. Сестра Сенник Леоніда Михайлівна була засуджена і після звільнення від покарання в 1963 році померла в м. Анжеро-Судженську, інших родичів я не маю» (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 52).

14 листопада 1968 р. у м. Саратов старший слідчий із особливо важливих справ слідчого відділу УКДБ при РМ СРСР по Саратовській області майор Філіпов допитав (з 9.50 до 11.00) Михайла Нікіфоровича Федорова, колишнього старшого слідчого відділу УНКДБ по Львівській області. На допиті він одразу заперечив застосування заходів фізичного впливу до Ірини Сенник та стверджував, що не знає, чи застосовував їх до неї ще хтось із співробітників НКДБ (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 53–54).

У зв'язку із скаргою І. Сенник у справу помістили оглядову довідку (10 жовтня 1968 р.) по кримінальній справі № 27182 за звинуваченням Михайла Андрійовича Сенника (Рой Михайло Андрійович), засудженого 27 вересня 1949 р. Львівським обласним судом за ст. ст. 54–14 і 68 ч. 3 кримінального кодексу УРСР на 10 років виправно-трудоих таборів. У цій довідці прямо вказувалося, що він був засуджений і виселений із м. Львів до м. Анжеро-Судженськ Кемеровської області за зв'язок його доньок Ірини і Леоніди із українськими націоналістами. У січні 1948 р. із місця поселення він втік та повернувся до Львова, проживав нелегально без документів до 1949 р. У квітні 1949 р. придбав довідку на Михайла Андрійовича Роя, за якою проживав до арешту (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 55, 65зв.). Згадувалася також і мати – Франциска Іванівна Сенник, яка за рішенням Особливої наради

при СРСР від 4 березня 1948 р. виселена на спецпоселення. Особливою нарадою МДБ СРСР 30 грудня 1950 р. засуджена за ст. 78 ч. III кримінального кодексу на 3 роки ВТТ (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 66зв.). Також і брат – Роман Михайлович Сенік, 1931 р.н., засуджений Особливою нарадою МВС СРСР 4 березня 1949 р. по ст. 78 на 3 роки ВТТ із подальшим видворенням до місця поселення. 27 червня 1956 р. мати та брат зняті з обліку по спецпоселенню за постановою РМ СРСР від 15 травня 1956 р. (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 67зв.).

Друга оглядова довідка по архівно-кримінальній справі № 21017 за звинуваченням Леоніди Михайлівни Сенік за ст. ст. 54-1 «а» і 54-11 кримінального кодексу УРСР. 29 грудня 1945 р. Воєнним Трибуналом військ НКВС Львівської області була засуджена на 10 років виправно-трудових таборів і 5 років пораження у правах (25 квітня 1956 р. із обліку спецпоселення знята за Указом від 10 березня 1956 р. (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 64зв.)). Звинувачувалася у тому, що у травні 1944 р. вступила в ОУН, де займалася заготівлею медикаментів для УПА. У травні 1945 р. за завданням «Степової» із м. Львів возила оунівську кореспонденцію у с. Підбір'я Рогатинського району Івано-Франківської області та липні 1945 р. у с. Ланківці Тернопільської області. При цих поїздках користувалася фіктивними посвідченнями, виготовленими ОУН (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 56).

Підтвердження перебування Ірини Сенік на стаціонарному лікуванні у слідчому ізоляторі в 1946 р. начальник слідчого ізолятора УОГП Львівської області А. Шкурко не знайшов, про що і писав 13 листопада 1968 р. в інформації начальнику слідчого відділу УКДБ при РМ УРСР по Львівській області капітану Кирсті (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 60).

В.о. начальника медичної служби ХОЗО УКДБ при РМ УРСР по Львівській області Н. Єжова писала 2 грудня 1968 р., що стаціонару при медичній службі не було, медичних документів на І. Сенік не має (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 61).

16 грудня 1968 р. помічник прокурора Львівської області радник юстиції А. Васільєв писав І. Сенік, що її скарга про перегляд справи і реабілітацію, адресована Генеральному Прокурору СРСР, розглянута прокуратурою Львівської області і в її задо-

воленні відмовлено, оскільки підстав для реабілітації не побачили (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 81).

Українські націоналісти навіть після відбуття покарання постійно перебували під наглядом репресивно-каральних органів. Так, уповноважений УКДБ по Кемеровській області у м. Анжеро-Судженське підполковник Баранов і начальник 4 відділення апарату уповноваженого УКДБ у м. Анжеро-Судженське старший лейтенант Сащенко 9 жовтня 1956 р. писали начальнику обліково-архівного відділу УКДБ по Львівській області, що взяли на перевірку прибулу із ув'язнення після відбуття терміну покарання І. Сенік та просили надіслати архівно-слідчу справу та інші наявні на неї компрометуючі матеріали (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, КНС, арк. 8). Відтак уже 18 жовтня 1956 р. справа (тоді за номером 1915) була відправлена уповноваженому УКДБ при РМ СРСР по Кемеровській області (за процедурою потім справа поверталася до місця постійного зберігання) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, КНС, арк. 9).

21 жовтня 1969 р. начальник 5 відділу УКДБ по Івано-Франківській області полковник П'ястолов писав начальнику 10 відділення УКДБ по Львівській області підполковнику І.П. Козлову прохання вислати архівно-слідчу справу № 1915 на Ірину Михайлівну Сенік (24 жовтня уже була надіслана) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, КНС, арк. 16). Відтак 6 квітня 1970 р. начальник 10 відділення УКДБ при РМ УРСР по Львівській області підполковник І.П. Козлов писав начальнику 5 відділу УКДБ при РМ УРСР по Івано-Франківській області, щоб повернути кримінальну справу Ірини Сенік (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, КНС, арк. 18).

Перед пропискою особи її справою чи вироком силовики відповідних структурних підрозділів ознайомлювалися. Так, 24 жовтня 1983 р. начальник Бориславського міського відділу внутрішніх справ підполковник міліції І.П. Ясінський звернувся до начальника 10 відділення УКДБ Львівської області з проханням вислати копію вироку на І.М. Сенік у зв'язку із її клопотанням в Бориславський МВ ВС про прописку (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, КНС, арк. 30).

Наголосимо, що І. Сенік була звільнена 29 червня 1955 р. із першого ув'язнення, тобто утримувалася під вартою, у місцях позбавлення волі 9 років, 6 місяців та 18 днів, а також 11 місяці

та 28 днів перебувала на виселенні (звільнена із спецпоселення 27 червня 1956 р.) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 90–90зв.).

Однак вдруге засуджена 26 січня 1973 р., звільнена 17 листопада 1978 р. (відбувала покарання у Дубравлазі, на виселенні перебувала у Казахській РСР, Талди-Курганської обл.) (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 62зв., 91–91зв.).

Утретє І.М. Сенік із заявою про реабілітацію звернулася до начальника УСБУ по Львівській області С.І. Малика 30 грудня 1991 р. (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 89). Відтак у висновку щодо І.М. Сенік заступник начальника слідчого відділу УКДБ УРСР по Львівській області А.В. Яресько та старший помічник прокурора Львівської області по нагляду за слідчими органами державної безпеки В.М. Дорош 16 січня 1992 р. склали довідку про реабілітацію І.М. Сенік «у зв'язку із відсутністю сукупності доказів, які б підтверджували обґрунтованість притягнення до кримінальної відповідальності» (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 90–90зв.). 13 січня 1992 р. Ірина Сенік проживала у м. Борислав, вул. Пушкіна, 52, кв. 5 (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, КНС, арк. 33).

12 листопада 1997 р. І.М. Сенік звернулася із проханням в Архів УСБУ із проханням ознайомитися із власною архівно-кримінальною справою (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 93).

У справі також міститься постанова від 10 квітня 1972 р. старшого слідчого слідчого відділу УКДБ при РМ УРСР по Львівській області капітана Боєчка про проведення виїмки власноручно зробленої розписки І.М. Сенік (від 3 лютого 1969 р.), яка містилася у її справі. Такі дії аргументувалися особливим значенням рукопису для справи за звинуваченням В.М. Чорновола як зразок для вивчення її підпису. Натомість у самій справі залишили фотокопію цієї розписки (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 87).

У цій власноручній розписці І.М. Сенік підтверджувала отримання від УКДБ Івано-Франківської області таких документів: 1. Довідка ВТТ П/я ВП 120/1 від 29.VI.55 р. про звільнення із тюремного ув'язнення. 2. Виписка із історії хвороби за 1966 р. 3. Довідка від 25.VI.55 р. про перебування на лікуванні. 4. Довідка про перебування на лікуванні в науково-дослідному інституті хірургічного туберкульозу. 5. Характеристика від 25.VI.1965 р. 6. Копії виписки із історії хвороби № 8–10 від 27.7.1968 р. 7. Довідка обласної клінічної лікарні («відділ туб. хворіб») від 23.9.60 р.

8. Характеристика головного лікаря протитуберкульозного диспансеру від 8.7.58 р. за № 910. Документ підписаний 3 лютого 1969 р. Іриною Сенік у м. Івано-Франківськ. Правильність документа затвердив старший слідчий слідчого відділу УКДБ при РМ УРСР по Львівській області капітан Боєчко. Він же затвердив перенесення оригіналу цієї довідки в архівно-кримінальну справу В.М. Чорновола (АУСБУ ЛО, спр. П-22131, арк. 86).

Висновки. Отже у відносно невеликій за обсягом архівно-кримінальній справі Ірини Михайлівни Сенік міститься доволі широка інформація, яка дає змогу розкрити її життєвий шлях у 1940–1960-х рр. Встановлено, що членкинею ОУН (користувалася псевдонімом «Леся») І. Сенік стала у травні 1944 р. та діяла до дня арешту – 11 грудня 1945 р. Доведено, що у 1944–1945 рр. вона виконувала функції зв'язкової, кур'єрки та розвідниці. Із справи чітко видно, що навіть під тиском вона не видала нікого з підпільників та уникала чітких відповідей на питання слідчого, дотримуючись підготовленої легенди. Водночас отримуємо і значні дані про родину Ірини Сенік – батька, матір, сестру та брата, які також потрапили під репресії радянської репресивно-каральної системи. Така інформація чітко засвідчує факт застосування принципу колективної відповідальності щодо родин українських націоналістів. Маємо змогу також і довідатися про слідчих, які працювали по її справі, виявити непрямі докази застосування до неї моральних та фізичних тортур. Оскільки І. Сенік вдруге була засуджена 1972 р. в аналізованій нами справі міститься цікавий документ про вилучення її власноручно написаної розписки та використання в іншій справі – В.М. Чорновола.

Перспективним напрямом дослідження є вивчення архівно-кримінальної справи І. Сенік, за якою вона була засуджена вдруге.

Джерела та література

- АУСБУ ЛО – Архів Управління Служби безпеки України у Львівській області. Спр. П-22131.
- Зінкевич, О.** (Упоряд.). (1983). *Українська Гельсінкська група. 1978–1982. Документи і матеріали*. Торонто – Балтимор: Смолоскип.
- Касьянов, Г.** (1995). *Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років*. Київ: Либідь.
- Рапп, І.** (2006). Сенік Ірина Михайлівна. *Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й ко-*

лишнього СРСР. Т. 1 (2): Україна (с. 683–686). Харків: Харківська правозахисна група «Права людини».

Рожнятовська, О. (2015). Мадонна українського опору. До 90-річчя від дня народження І. Сенік (1926–2009). В В. Кононенко та ін. (Уклад.), *Дати і події*, 2016, перше півріччя: календар знаменних дат, 1 (7), 133–136. Київ.

Храплива-Щур, Л. (2010). «Квітка мук і краси...». *Свобода*, 3, с. 22.

References

AUSBU LO – Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Lvivskii oblasti [Archive of the Security Service of Ukraine in Lviv region] [in Ukrainian].

Zinkevych, O. (Comp.). (1983). *Ukrainska Helsinska hrupa. 1978–1982. Dokumenty i materialy* [Ukrainian Helsinki Group. 1978–1982. Documents and materials]. Toronto – Baltymor: Smoloskyp [in Ukrainian].

Kasianov, H. (1995). *Nezhodni: ukrainska intelihentsia v rusi oporu 1960–80-kh rokiv* [Disagree: Ukrainian intelligentsia in the resistance movement of the 1960s and 1980s]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Rapp, I. (2006). Senyk Iryna Mykhailivna [Senyk Iryna Mykhailivna]. *Mizhnarodnyi biohrafichnyi slovnyk dysydentiv krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy u kolyshnoho SRSR. T. 1 (2): Ukraina – International Biographical Dictionary of Dissidents of Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union. Vol. 1 (2): Ukraine* (pp. 683–686). Kharkiv: Kharkiv Human Rights Group "Human Rights" [in Ukrainian].

Rozhniatovska, O. (2015). Madonna ukrainskoho oporu. Do 90-rychchia vid dnia narodzhennia I. Senyk (1926–2009) [Madonna of the Ukrainian resistance. To the 90th anniversary of the birth of I. Senyk (1926–2009)]. In V. Kononenko et al. (Comps.), *Daty i podii*, 2016, pershe pivrichchia: kalendar znamennykh dat – *Dates and events*, 2016, first half: calendar of significant dates, 1 (7), 133–136. Kyiv [in Ukrainian].

Khraplyva-Shchur, L. (2010). «Квітка мук і краси...» ["Flower of torment and beauty..."]. *Svoboda – Freedom*, 3, p. 22 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 03.02.2022 р.
Стаття рекомендована до друку 25.03.2022 р.*